

MILIEUVERKLARING 2018

bruxelles
environnement
leefmilieu
brussel

INHOUDSTABEL

WIE ZIJN WIJ?	4
ONS INTERN ECOBEHEER	6
ONS MILIEUMANAGEMENTSYSTEEM	7
ONZE MILIEUEFFECTEN & ONZE MILIEUDOELSTELLINGEN	9
Milieueffecten & milieudoelstellingen die verband houden met onze activiteiten	9
Woon-werkverplaatsingen	9
Dienstverplaatsingen	12
Verplaatsingen van leveranciers en onderaannemers	15
Verplaatsingen van bezoekers	16
Energieverbruik	17
Waterverbruik en waterwinning	20
Gebruik van grondstoffen en duurzaamheid van aankopen	25
Andere, niet-significante gevolgen die verband houden met onze activiteiten	28
Afvalproductie	28
Koolstofbalans®	32
Biodiversiteit	33
Milieueffecten en doelstellingen met betrekking tot de opdrachten van Leefmilieu Brussel	33
ONS MILIEUPROGRAMMA	35
VERKLARING VAN DE EMAS-VERIFICATEUR	36

VOORWOORD

Sinds haar oprichting in 1989 werkt onze administratie voortdurend aan het voorkomen van verontreiniging en aan het beschermen en verbeteren van het leefmilieu in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest om zo de levenskwaliteit van de inwoners te vrijwaren.

Om de coherentie tussen ons intern beheer en de doelstellingen die worden nagestreefd in het kader van onze opdrachten te garanderen, heeft de Directieraad beslist het milieubeheersysteem conform de Europese EMAS-verordening aan te nemen.

Ons engagement voor het leefmilieu is een van de drie essentiële waarden die door alle medewerkers van Leefmilieu Brussel worden gedeeld. Dit gemeenschappelijk patrimonium is onze permanente bekommernis en toont ons engagement in alle acties die we ondernemen. We voeren onze acties volgens een innovatieve dynamiek, in het bijzonder met het oog op:

- het promoten van een actieve mobiliteit voor de werknemers en de bezoekers en de optimalisering van het goederenvervoer;
- het beperken van het water-, gas- en elektriciteitsverbruik;
- het rationeel en efficiënt gebruik van grondstoffen.

We baseren ons op de wereld van vandaag om de wereld van morgen te bouwen door een positieve en actieve aanpak en met de ambitie een voorbeeld te zijn. Door het EMAS-systeem aan te nemen, zal Leefmilieu Brussel de eerste gewestelijke overheidsadministratie zijn die deze prestigieuze erkenning in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest heeft. Zo hopen we onze collega-administraties van het Gewest aan te sporen eenzelfde aanpak in te voeren.

Met het oog op een voortdurende verbetering de komende jaren zal Leefmilieu Brussel zijn milieubeheer nog verder optimaliseren door een koolstofarme strategie in te voeren en toe te passen tegen 2050.

Dit document geeft informatie over dit systeem en over het milieu-effect en -resultaten van onze administratie.

Veel leesplezier!

Frédéric FONTAINE
De Directeur-generaal

WIE ZIJN WIJ?

Leefmilieu Brussel voert verschillende soorten taken uit in al zijn activiteitsdomeinen.

De klassieke taken van een overheidsdienst:

- **Wetgeven** : voorbereiding en opstelling van ontwerpen van reglementering volgens de richtlijnen en onder het gezag van de Regering.
- **Vergunnen** : conform het reglementair kader levert Leefmilieu Brussel verschillende soorten administratieve vergunningen af in de domeinen milieu en energie (bv. de milieuvergunning).
- **Controleren/inspecteren**: Leefmilieu Brussel vervult de rol van milieu-inspecteur en milieupolitie in Brussel.

De taken rond bewustmaking, adviesverlening en ondersteuning

Deze helpen de Brusselaars, de bedrijven en de overheidsinstellingen **door te groeien naar een milieu- en energietransitie**. Dit omvat de verstrekking van informatie en de bevordering van gedragswijzigingen via verschillende soorten taken die het volgende inhouden:

- **Bewustmaken, overtuigen en mobiliseren** : om de nodige gedragswijzigingen te stimuleren en voor een succesvol milieu- en energiebeleid te zorgen.
- **Adviseren**: Leefmilieu Brussel vervult een adviserende en begeleidende rol om de gebruikers bij hun keuzes te helpen. Daarnaast wil het Instituut ook voldoen aan de verwachtingen van de Regering inzake expertise en technische ondersteuning: de overheidsdienst speelt een doorlaggevende rol in de voorbereiding van de uitvoering en de evolutie van het overheidsbeleid.
- **Ondersteunen en stimuleren** : Leefmilieu Brussel rolt verschillende financiële steunmaatregelen, subsidies en premies uit om de concrete uitwerking van projecten door de gebruikers van zijn diensten te ondersteunen. Verder ontwikkelt de overheidsdienst ook vernieuwende programma's om de actoren te motiveren, te stimuleren en met elkaar in contact te brengen om hun evolutie naar de milieu- en energietransitie te ondersteunen of te versnellen.

De operationele en terreintaken

Leefmilieu Brussel voert tevens operationele taken en taken op het terrein uit om bij te dragen tot de ontwikkeling van bepaalde groene en natuurlijke ruimten in Brussel. We staan in voor alles wat te maken heeft met de inrichting en het beheer (op het niveau van de ruimten en infrastructuur) van de:

- groene ruimten
- natuurgebieden
- bossen
- Brusselse waterlopen.

Leefmilieu Brussel is op die manier rechtstreeks betrokken bij de totstandkoming, de evolutie en het onderhoud van het Brusselse stadslandschap en staat ook in voor het onthaal, de informatie en de begeleiding van de verschillende groepen bezoekers van deze ruimten.

Verzameling van wetenschappelijke milieugegevens

Om de uitoefening en ontwikkeling van al deze taken te ondersteunen en doeltreffend bij te dragen tot de uitvoering en de evolutie van het overheidsbeleid heeft Leefmilieu Brussel de opdracht om wetenschappelijke milieugegevens van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in te zamelen. Onze overheidsdienst kan bogen op een geavanceerde expertise en kennis in zijn activiteitendomeinen. Voor de uitvoering van zijn missie voert deze dienst taken uit in verband met:

- verzamelen van wetenschappelijke gegevens
- beheer van deze gegevens
- rapportering van de gegevens aan de verschillende instanties
- planning van milieustrategieën.

Wie graag meer wil weten over de activiteiten van Leefmilieu Brussel, verwijzen we graag naar [het activiteitenverslag](#).

Het **Reglementair Register** vult de milieuanalyse aan door alle wettelijke vereisten, [zoals die van de milieuvergunning nr. 560220 \(geldig tot 21/08/2027\), en haar aanvullingen \(nrs. 589803 en 612587\) en andere eisen te inventariseren die op het gebouw van Thurn & Taxis van toepassing zijn](#). Hiertoe kan, dankzij de aankoop van het systeem voor het toezicht op de naleving van de voorschriften 'ECM En Veille', de conformiteit gecontroleerd worden en blijven we ook op de hoogte van de toepasselijke teksten. Verder hebben we aan een onderaannemer een audit gevraagd voor de conformiteit van de technische installaties van het gebouw.

ONS INTERN ECOBEHEER

6

MILIEUMANAGEMENTVERKLARING VAN LEEFMILIEU BRUSSEL

Sinds haar oprichting in 1989 werkt de administratie van Leefmilieu Brussel voortdurend aan het voorkomen van verontreiniging en het beschermen en verbeteren van het leefmilieu in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest om de levenskwaliteit van haar inwoners te beschermen. Ze verzekert gediversifieerde opdrachten in de strijd tegen milieuhinder, duurzaam bouwen, afvalbeheer, groene ruimten en energieprestaties. Het engagement voor het leefmilieu is een van de sterke waarden van de administratie en ze wordt door alle medewerkers gedeeld.

Om de coherentie te kunnen garanderen tussen het beheer van Leefmilieu Brussel en de doelstellingen die in het kader van zijn opdrachten worden nagestreefd, heeft de Directieraad sinds 1998 een milieubeheerbeleid gevoerd dat van toepassing is op de sites die door de personeelsleden worden gebruikt. In 2014 is Leefmilieu Brussel verhuisd naar een milieuvriendelijk gebouw op de Thurn & Taxis-site: een moderne werkomgeving die het mogelijk maakt zijn ecologische voetafdruk te beperken. Momenteel hebben drie sites die door het personeel worden gebruikt, dankzij dat milieubeheerbeleid het label «**Ecodynamische onderneming**» gekregen.

Vandaag optimaliseert Leefmilieu Brussel haar milieubeheer door het aannemen van het milieubeheersysteem conform het Europese EMAS-reglement. Deze aanpak heeft betrekking op de uitgevoerde activiteiten die een directe invloed hebben op de administratieve zetel gelegen op de site van Thurn & Taxis, evenals op de activiteiten die een indirecte invloed hebben, waaronder de realisatie van het vierjaarlijkse rapport van de Staat van het Leefmilieu van het Brussels Gewest.

Het milieubeheerproces bestaat uit:

- ▶ het promoten van een actieve mobiliteit voor de werknemers en onderaannemers en de optimalisering van het goederenvervoer;
- ▶ het beperken van het water-, gas- en elektriciteitsverbruik;
- ▶ het ontwikkelen van een beleid van duurzame aankopen en het verbruik van grondstoffen verminderen (gerecycleerde en/of recycleerbare producten, lokale en seizoensgebonden voeding, ...).

Om dit milieubeheerproces te verzekeren verbindt Leefmilieu Brussel zich ertoe:

- ▶ te handelen in overeenstemming met de milieuwetgeving die van toepassing is op zijn activiteiten en met andere eventuele eisen;
- ▶ de nodige menselijke en budgettaire middelen te investeren;
- ▶ voortdurend verbeteren van milieuprestaties ;
- ▶ werkgroepen organiseren die zijn samengesteld uit vertegenwoordigers van de diensten van de administratie die bij de thema's betrokken zijn;
- ▶ het personeel te sensibiliseren, te informeren en bij het proces te betrekken zodat iedereen kan bijdragen tot een optimaal milieubeheer;
- ▶ het stimuleren van leveranciers en zijn onderaannemers om de leefmilieu- en veiligheidsinstructies te respecteren
- ▶ het jaarlijks publiceren van een milieuprestatierapport

De komende jaren zal Leefmilieu Brussel zijn milieubeheer nog meer optimaliseren door een "zero carbon"-strategie tegen 2050 aan te nemen en te implementeren.

DATUM

4 Oktober 2017

LEDEN VAN DE DIRECTIERAAD

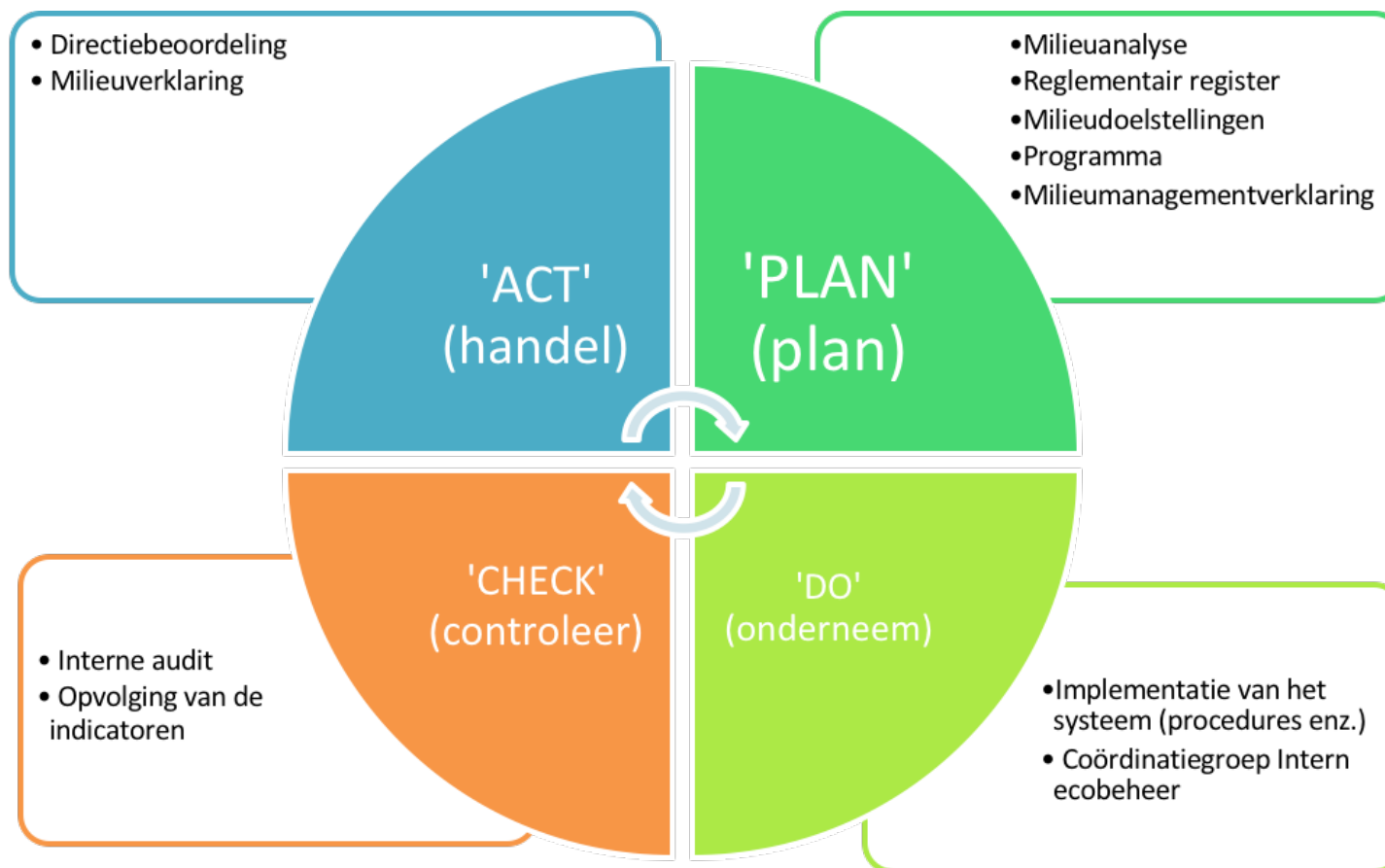
ONS MILIEUMANAGEMENTSYSTEEM

Een Milieumanagementsysteem ('Environmental Management System', EMS) is een systeem dat garandeert dat het milieu op een coherente en geïntegreerde manier wordt genomen op alle niveaus binnen Leefmilieu Brussel. De eerste doelstelling bestaat erin om onze milieuprestaties continu te verbeteren.

prestaties continu te verbeteren.

De implementatie van een dergelijk systeem is gebaseerd op een gestructureerde aanpak die gebruik maakt van de PDCA-cirkel (Plan-Do-Check-Act) die er als volgt uitziet:

- **De Milieuanalyse** is de grondige analyse van de milieuaspecten, de impact en de resultaten op milieuvlak van de activiteiten en diensten

van Leefmilieu Brussel. Daarbij maken we een onderscheid tussen de logistieke aspecten en de aspecten die verband houden met de opdrachten van Leefmilieu Brussel. De meest significante aspecten worden in aanmerking genomen om onze prioriteiten en doelstellingen te bepalen.

- Het **Reglementair Register** vult de milieuanalyse aan door alle wettelijke vereisten en andere eisen te inventariseren die op het gebouw van Thurn & Taxis van toepassing zijn. Hiertoe kan, dankzij de aankoop van het systeem voor het toezicht op de naleving van de voorschriften 'ECM En Veille', de conformiteit gecontroleerd worden en blijven we ook op de hoogte van de toepasselijke teksten. Verder hebben we aan een onderaannemer een audit gevraagd voor de conformiteit van de technische installaties van het gebouw.
- Het **Milieuprogramma** bepaalt de weerhouden verbeteringsdoelstellingen overeenkomstig de resultaten van de Milieuanalyse en het Reglementair Register.
- Het **Actieplan** legt de concrete acties vast, waarmee de milieudoelstellingen bereikt kunnen worden. Het voorziet de uitvoering, legt de termijnen en de verantwoordelijkhe-

den vast en stelt de te verwezenlijken doelen voorop.

- Het **EMS** beschrijft de organisatorische en operationele structuur in termen van planning, verantwoordelijkheden, praktijken, procedures en benodigde middelen. Het maakt het met name mogelijk om de milieudoelstellingen te bereiken, de naleving van de reglementering te verzekeren en de milieuaspecten te beheren.
- Ter verzekering van de implementatie van het Milieuprogramma werd er een **Coördinatiegroep Ecobeheer** opgericht.
- De **Milieuaudit** bestaat uit een systematische, gedocumenteerde en objectieve evaluatie van de milieuprestaties van de organisatie, het managementsysteem en de procedés bestemd om de bescherming van het milieu te garanderen. Op dit ogenblik wordt er volop werk gemaakt van de samenstelling van een team van 10 interne eco-auditeurs.
- De **Indicatoren** die verband houden met de milieudoelstellingen, worden bepaald om de opvolging van onze milieuprestaties te vergemakkelijken.

- Met de **Directiebeoordeling** kan er verslag uitgebracht worden over de doeltreffendheid van het EMS aan de Directieraad en kunnen de vooropgestelde milieudoelstellingen, indien nodig, bijgestuurd worden.

- De **Milieuverklaring** is een milieuprestatierapport dat jaarlijks gepubliceerd wordt om verslag uit te brengen over de doeltreffendheid van het EMS.

- Het EMS en de Milieuverklaring worden gecontroleerd en gevalideerd door een **geaccrediteerde verificateur**.

- De **registratie** vormt uiteindelijk de laatste stap die erin bestaat om de registratie in de Europese lijst bij de gewestelijke bevoegde instantie voor de site van Thurn & Taxis te bekomen. In ons geval is de bevoegde instantie ofwel deze van het Vlaams Gewest – LNE-Vlaanderen ofwel deze van het Waals Gewest – SPW-DGO3, kwestie van niet zowel rechter als betrokken partij te zijn.

ONZE IMPACT & ONZE MILIEUDOELS- TELLINGEN

In 2015 voerde Leefmilieu Brussel voor het eerst voor de vestiging van Thurn & Taxis een analyse uit van de gevolgen van zijn activiteiten voor het milieu. Daarbij werden zowel de aspecten onder de loep genomen die verband hielden met de dagelijkse werking (ook wel de logistieke aspecten genoemd), als de aspecten m.b.t. zijn opdrachten.

MILIEUEFFECTEN & MILIEUDOELS- TELLINGEN DIE VERBAND HOUDEN MET ONZE ACTIVITEITEN

De logistieke aspecten werden geëvalueerd in functie van de materiaalstromen, de toepasselijke wetgeving, de beheersing ter verbetering van dit aspect, de actuele praktijken alsook de ernst van het milieueffect op het milieu.

De voornaamste aspecten volgens deze criteria worden de significante aspecten genoemd. Ze maken het voorwerp uit van een opvolging en/of van verbeteringsdoelstellingen. Hieron-

der worden de aard van de effecten van de significante aspecten, de vastgelegde doelstellingen en de milieuprestaties die Leefmilieu Brussel kenmerken, nader toegelicht.

WOON-WERKVERPLAATSINGEN

a) Milieueffecten van de woon-werkverplaatsingen

Al heel wat jaren is het mobiliteitsbeleid van

Leefmilieu Brussel voornamelijk toegespitst op het openbaar vervoer en de zachte mobiliteit. Wie dat wil, kan een bedrijfsfiets krijgen. We bieden 4 categorieën van fietsen aan:

- Elektrische fietsen voor wie meer dan 10 km moet afleggen;
- Vouwfietsen voor wie het gebruik van de fiets met het openbaar vervoer combineert;
- Tweedehands fietsen voor wie zijn fiets aan

het Noordstation achterlaat;

- Gewone fietsen in de andere gevallen.

Wie met zijn eigen fiets naar het werk komt, heeft recht op een fietspremie.

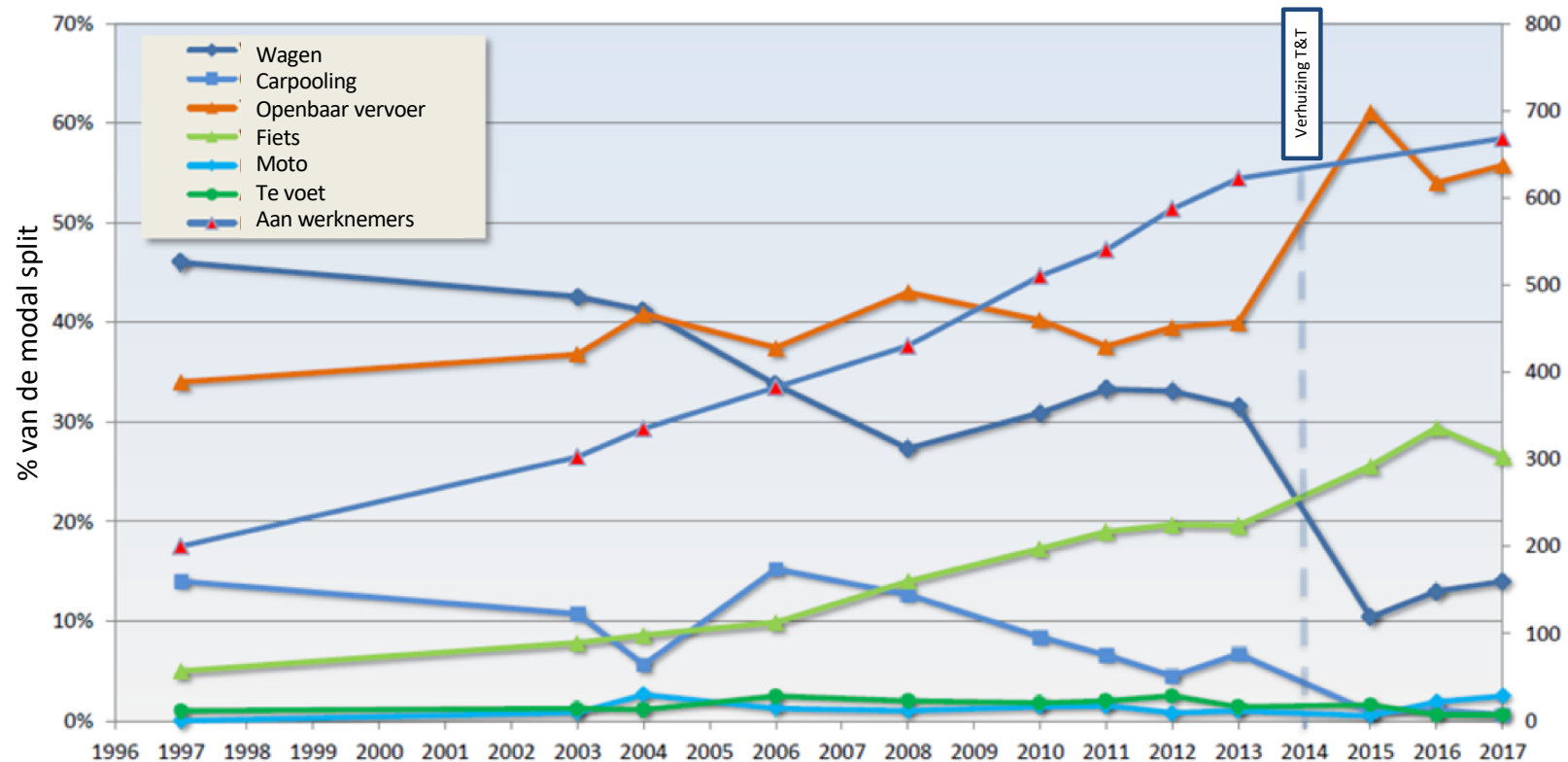
Vanaf september tot oktober 2017 werd er een mobiliteitsenquête gehouden onder het personeel waarvoor een participatiegraad van meer dan 73% werd opgetekend. De analyse van de situatie boog zich daarbij over de ver-

gelijking van onze verplaatsingswijzen met de situatie in Gulledele in 2013 en Thurn & Taxis in 2015. De enquête leverde de volgende grafiek op, die ons de evolutie in voornaamste verplaatsingsmiddelen toont.

Over het algemeen kunnen we daarbij vaststellen dat:

- De fiets vandaag door meer dan een kwart van het personeel als belangrijkste vervoermiddel gebruikt wordt en dat dit aandeel alleen maar blijft toenemen. Als we daarbij ook de fietsers meetellen, die de fiets met een ander vervoermiddel combineren, dan loopt dit cijfer op tot 37% van alle werknemers.

Evolutie van de verdeling van werknemers door de belangrijkste vervoermiddel

- De stedelijke openbaarvervoermiddelen (MIVB, De Lijn, TEC) worden hoofdzakelijk door de inwoners van Brussel gebruikt, hoewel er ook een groot aantal (trein)pendelaars de bus neemt om de laatste kilometers af te leggen.
- Het beperkte aantal parkeerplaatsen voor personenwagens op de site en in de omgeving, het feit dat de T&T-parking betalend is en de moeilijke bereikbaarheid met de auto hebben het gebruik van de wagen aanzienlijk doen dalen sinds we verhuisd zijn. Vreemd genoeg stellen we de laatste tijd echter ook een lichte stijging in het autogebruik vast.
- Het 'bike'-project dat elke werknemer de mogelijkheid biedt om een bedrijfsfiets aan te vragen, heeft in elk geval een positief milieueffect gehad op het gebruik van de fiets - niet alleen wat de terbeschikkingstelling van een hoofdvervoermiddel betreft, maar ook en vooral als bijkomend vervoermiddel.
- Gezien het almaar groter wordend aantal fietsers raakt onze fietsenstalling zelfs verzadigd.
- In vergelijking met de andere bedrijven uit de T&T-wijk kunnen we LB in dit opzicht dan ook zonder meer als voortrekker bestempen wat het gebruikspercentage van de fiets en het openbaar vervoer aangaat.

b) Doelstelling in verband met de woon-werkverplaatsingen

DOELSTELLING 1: EEN ACTIEVE MOBILITEIT BEVORDEREN VOOR DE WOON-WERKVERPLAATSINGEN

Ons nieuwe Vervoerplan, dat zich uitstrekt over de periode 2017-2020, telt meerdere maatregelen waarmee de situatie verder kan worden ontwikkeld. De grote lijnen ervan luiden als volgt:

- Verbeteren van de terbeschikkingstelling van fietsherstellingsmiddelen.
- Verbeteren van de opvolging van het 'bike'-project (een balans opmaken van het geleverde aantal fietsen, de mechanische onderhoudsbeurten, de behoeften enz.).
- Plaatsen van handdoekhouders en spiegels in de douches ter verbetering van het comfort van de fietsers.
- Verbeteren van de infrastructuur waarmee de capaciteit van de fietsenstalling uitgebreid kan worden (beter beheer van de dienstfietsen, betere communicatie over de plaatsen die voorbehouden zijn aan bepaalde soorten fietsen enz.).
- Contact opnemen met de MIVB om de mogelijkheid te bekijken de bushalte 14, 57, 88 te verplaatsen.
- Contacten onderhouden met andere bedri-

jen op de site om de opportuniteit van een pendeldienst te analyseren binnen de gestelde financiële grenzen.

- Het BHG ertoe aansporen om zijn verantwoordelijkheid op te nemen wat het veiliger maken van de Havenlaan en haar omgeving voor fietsers en voetgangers betreft.
- Een evaluatie uitvoeren van het beheer van de parking voor personenwagens met het oog op een correcte verdeling van de plaatsen (het reservatiesysteem verbeteren, het aantal reservaties per jaar per persoon naar beneden toe herzien, wildparkeren voorkomen enz.). Alle maatregelen gaan daarbij gepaard met acties op communicatie- en sensibiliseringsvlak.

DIENSTVERPLAATSINGEN

a) Milieueffecten van de dienstverplaatsingen

Er zijn ook andere manieren dan de auto!

Ook andere verplaatsingsmanieren dan de wagen worden aangemoedigd bij het verichten van werkgerelateerde verplaatsingen. Zo moet niet alleen het gebruik van de dienstfiets maar ook van het openbaar vervoer overwogen worden, alvorens een dienstwagen te reserveren. Om een afstand van 5 à 10 km af te leggen, wordt het personeel bij mooi weer en bij een lichte belading ertoe aange-

moedigd om voor de dienstfiets of de MIVB te opteren.

Omgekeerd wordt voor een afstand van meer dan 10 km of bij erg slecht weer echter ook de mogelijkheid geboden om een dienstwagen te reserveren.

Het wagenpark van LB telt 23 dienstwagens, waaronder 9 elektrische voertuigen van het type Renault Zoé.

Een dienstfiets uitlenen

- klassieke fietsen;
- vouwfietsen: om het gebruik van de fiets met het openbaar vervoer te combineren;
- elektrische fietsen: om een iets langere afstand af te leggen of gemakkelijker te kunnen klimmen.

Alle fietsen zijn voorzien van hangsloten. Verder zijn er aan het onthaal ook tassen (om uw dossiers mee te nemen), helmen en hesjes verkrijgbaar.

De werkgerelateerde verplaatsingen die met een privéfiets verricht worden, kunnen dan weer in aanmerking genomen worden bij de toekenning van een fietspremie.

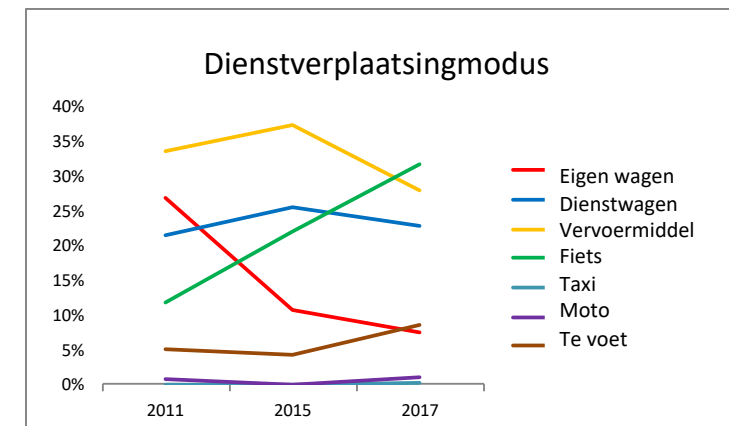
Kasten met slimme sloten

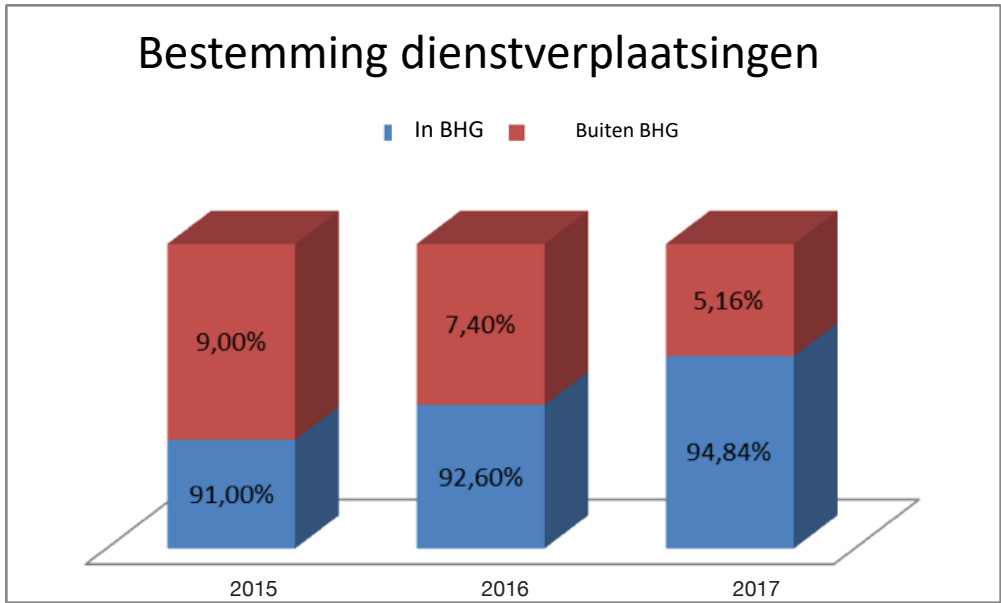
Teneinde het reserveren van voertuigen te optimaliseren en ook nauwkeurigere gegevens te kunnen verzamelen over het afgelegde aantal kilometers werden er in de fietsenstalling en

de autoparking kasten met slimme sloten geplaatst.

Daarbij stellen we vast dat er een actievere tendens vast te stellen is wat betreft werkgerelateerde verplaatsingen, met een toenemend gebruik van de fiets (sinds 2017 de voorname verplaatsingsmodus) en het te voet gaan. Een tendens die ten koste blijkt te gaan van het gebruik van het openbaar vervoer en de personenwagen en in mindere mate ook van het gebruik van dienstvoertuigen.

Dit alles kunnen we verklaren met meerdere factoren, zoals een sterk mobiliteitsbeleid, een groter gebruiksgemak van de dienstfietsen, de toekenning van persoonlijke bedrijfsfietsen, een betere controle op het misbruik van personen- en dienstwagens alsook een afname van het aantal verplaatsingen buiten het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

b) Doelstelling met betrekking tot de dienstverplaatsingen

DOELSTELLING 2: EEN ACTIEVE MOBILITEIT BEVORDEREN VOOR DE DIENSTVERPLAATSINGEN

- De audit van het voertuigenpark opvolgen en de te ondernemen acties coördineren.
- Ultimo toepassen voor een betere controle van de naleving van de procedure voor het reserveren van een dienstvoertuig.
- Gps-systemen aankopen, waarmee de werkgerelateerde verplaatsingen voor fietsers of bestuurders vereenvoudigd kunnen worden.

VERPLAATSINGEN VAN LEVERANCIERS EN ONDERAANNEMERS

a) Milieueffecten van de verplaatsingen van leveranciers en onderaannemers

Hoewel de verplaatsingen van leveranciers en onderaannemers tot op heden nog maar weinig geanalyseerd werden, bracht de milieuanalyse niettemin aan het licht dat het hier om een significant aspect gaat.

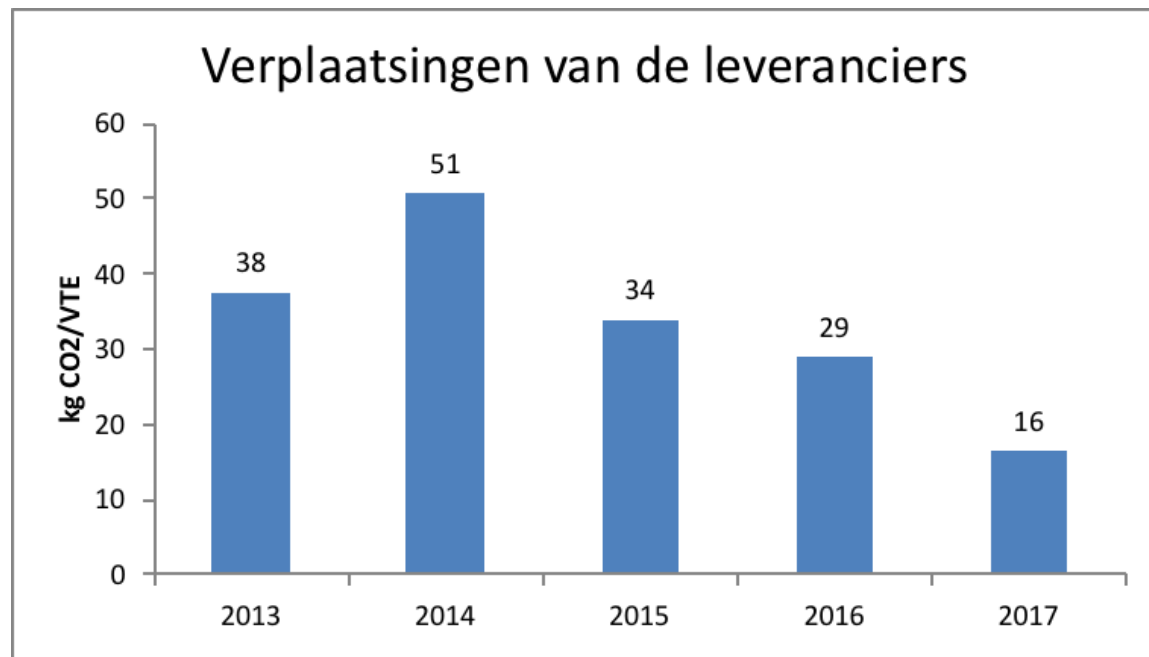
Nochtans onderneemt Leefmilieu Brussel al jaren een aantal initiatieven om het milieueffect van de verplaatsingen van leveranciers te verkleinen:

- fietskoeriers voor de koerierdiensten;
- opname van milieuclausules die verband houden met de CO₂-uitstoot bij leveranciersverplaatsingen. Bv. opdrachten in verband met de ophaling en verwerking van afval;
- promoten van Brusselse ondernemingen bij onderhandelingsprocedures zonder bekendmaking.

We stellen in de grafiek vast dat de CO₂-emissies die verband houden met de verplaatsingen van leveranciers, tussen 2013 en 2017 een daling vertonen, behalve in 2014, wat

overeenstemt met het jaar waarop er verhuisd werd en er heel wat aankopen en investeringen in één enkel jaar verricht werden.

In de wetenschap dat 75% van de bedrijven waarop Leefmilieu Brussel een beroep doet, Brusselse ondernemingen zijn, kunnen we stellen dat de verhuizing van onze maatschappelijke zetel naar het centrum van Brussel niettemin een gunstig effect heeft gehad op de beperking van de verplaatsingen. Heel wat van de door ons ingezette bedrijven zijn vandaag immers dichterbij onze administratieve zetel gevestigd dan voorheen.

Sinds 2014 is het verder ook het streven geweest van minister Céline Frémault om meer Brusselse ondernemingen aan overheidsopdrachten te laten deelnemen, door de beheerders van de opdrachten ertoe aan te sporen om bij een onderhandelingsprocedure zonder bekendmaking met minstens 5 Brusselse bedrijven contact op te nemen. Diezelfde maatregel had bovendien als bijkomend gunstig effect dat ook het aantal verplaatsingen afnam en er zodoende ook minder kooldiof uitgestoten werd.

Een andere verklarende factor is daarnaast de voortdurende stijging van het aantal voltijds equivalenten binnen Leefmilieu Brussel. Die stijging geldt voornamelijk voor het terreinpersoneel, waardoor ze niet noodzakelijk gepaard gaat met een toename van het aantal gunningen van overheidsopdrachten en dus van het aantal aangekochte leveringen of verstrekte diensten en zich dus niet hoeft te vertalen in bijkomende verplaatsingen van leveranciers of onderaannemers.

b) Doelstelling in verband met de verplaatsingen van leveranciers en onderaannemers

DOELSTELLING 3: HET MILIEUEFFECT VAN DE VERPLAATSINGEN VAN ONZE

LEVERANCIERS EN ONDERAANNEMERS BEPERKEN

- De aanzet geven tot een denkoefening over het aspect van de leveranciersverplaatsingen binnen workshops die zich buigen over de criteria voor leveranciers in het kader van overheidsopdrachten.
- Een methodologie ontwikkelen om de verzameling van gegevens over de verplaatsingen van de leveranciers te verbeteren.
- Goede praktijken bepalen, waarmee leveranciers aangespoord kunnen worden tot minder vervuilende verplaatsingen.
- Een proefproject rond de levering van goederen via CityDepot ondernemen en de mogelijkheid tot extrapolatie evalueren.
- Een proefproject rond overheidsopdrachten ondernemen, die voorbehouden zijn aan

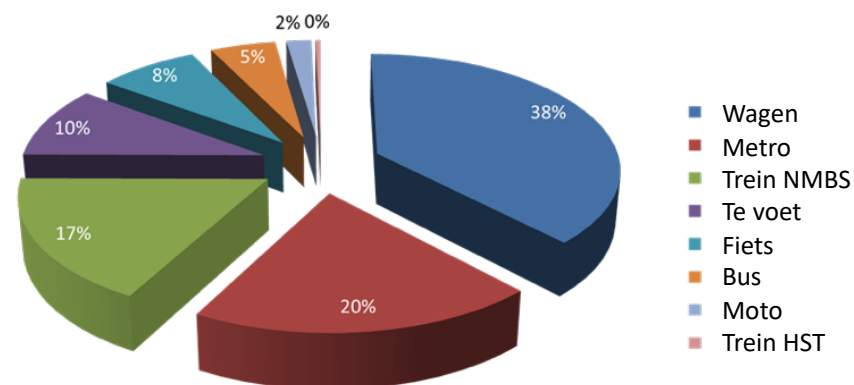
lokale bedrijven, en de mogelijkheid tot extrapolatie evalueren.

VERPLAATSINGEN VAN BEZOEKERS

a) Milieueffecten van de verplaatsingen van bezoekers

Sinds enkele jaren organiseert Leefmilieu Brussel ook acties om onze bezoekers ertoe aan te sporen het gebruik van de wagen te beperken:

- Opname van het bereikbaarheidsplan in de elektronische handtekening
- Onlineplaatsing van een toegankelijkheidsplan dat speciaal bestemd is voor leveranciers, PBM's en VIP's
- Contacten met de MIVB om de bereikbaarheid van de Thurn & Taxis-site te verbeteren in het kader van de opening van

BEL Expo in de lente van 2018

- Organisatie 3 keer per jaar van een enquête over verplaatsingswijzen onder de bezoekers die zich aan het onthaal aanmelden.

We stellen daarbij vast dat het modale aandeel van het wagengebruik groter is bij onze bezoekers dan bij ons personeel in het kader van onze woon-werkverplaatsingen. Dat resultaat is echter geenszins verrassend te noemen, gelet op het aantal acties dat er intern ondernomen wordt en het aantal investeringen dat er intern verricht wordt om de actieve mobiliteit te bevorderen. Toch bedraagt het modale aandeel van de wagen volgens de balans van de BVP's voor 2014 56% in zone 'C' (de zone waarin Leefmilieu Brussel gelegen is), terwijl onze bezoekers maar in 38% van de gevallen hun wagen nemen.

b) Doelstelling met betrekking tot de verplaatsingen van bezoekers

DOELSTELLING 4: ONZE BEZOEKERS ERTOE AANSPOREN OM VOOR ACTIEVE MOBILITEIT TE KIEZEN

- De samenwerking met de MIVB, de Haven, Extensa en Google coördineren om de klanten van BEL aan te zetten tot een actieve mobiliteit via signalisatie.
- De werkprocedure aan het onthaal aanpassen om het personeel en de bezoek-

kers informatie te kunnen verstrekken over de alternatieve verplaatsingswijzen voor de wagen.

- Helpen met het ontwikkelen van een methodologie waarmee er gegevens over de verplaatsingen van bezoekers verzameld kunnen worden.
- Helpen met het bepalen van goede praktijken waarmee bezoekers (BEL, Expo, ...) tot een zachte mobiliteit aangespoord kunnen worden.
- Online plaatsen van de 'procedure duurzame evenementen' en de opvolging ervan verzekeren bij de BEL-klanten.

ENERGIEVERBRUIK

a) Milieueffecten in verband met het energieverbruik

Een passiefgebouw

Leefmilieu Brussel wil op energievlak het goede voorbeeld geven. Om in die opzet te slagen, heeft ons bestuur zich van een performant gebouw voorzien. Zoals blijkt uit het prestatiebestek dat dankzij onze vele interne experts werd opgesteld, gelden de energiebesparingen als een sleutelement in het Thurn & Taxis-project.

Om dergelijke besparingen in de hand te werken, werd de vorm van het gebouw bestudeerd met als doel het zo compact mogelijk

te maken. Met zijn oppervlakte van 16.500 m² behoort het gebouw nog tot één van de grootste passiefgebouwen van Europa.

Het gebouw in enkele cijfers

- Perimeter van het gebouw: 41,88 m breed x 71,4 m lang
- Hoogte van het gebouw: 30,8 m
- Totale oppervlakte van het gebouw: 18.357 m² inclusief de kelderverdieping
- Fotovoltaïsche panelen: 366 panelen verspreid over een oppervlakte van 700 m²
- Gebruikte hoeveelheid glas: 3200 m² (waarvan 36% voor de buitenschil van het gebouw)

700 m² aan fotovoltaïsche zonnepanelen

De fotovoltaïsche installatie telt niet minder dan 366 panelen. Deze zijn volledig naar het zuiden gericht met een variabele hellingshoek, aangezien ze op de gebogen gevel, aan de voorzijde van het gebouw, bevestigd werden. In 2015 hebben de fotovoltaïsche panelen voor 9 % van het stroomverbruik van de administratieve kantoren ingestaan, met een productie van 92 641 kWh. Ter vergelijking: deze productie is voldoende om 40 middelgrote Brusselse gezinnen van elektriciteit te voorzien.

Een optimale thermische isolatie

De isolatie van het gebouw is van primordiaal belang voor het comfort. In totaal werd er een oppervlakte van bijna 8 600 m² aan daken en muren geïsoleerd. De ondoorzichtige delen van de zijgevels bestaan uit metalen platen met 20 cm rotswol ertussen.

Verder werd het gebouw tevens geïsoleerd met behulp van dubbele beglazing ter hoogte van het dak (atrium) en driedubbele beglazing voor de ramen van de zijgevels.

Wat het thermische comfort betreft

Het gebouw werd ontworpen om in de zomer een natuurlijke ventilatie mogelijk te maken en in de winter een warmteuitwisseling. Voor de vloer werd er geopteerd voor betontegels om met een warmte- en koude-emissiesysteem te kunnen werken.

Zowel binnen als buiten het gebouw werden er verschillende sensoren geplaatst, waarmee voor een automatische temperatuurregeling gezorgd kan worden.

Om het gebouw te koelen, kan er gebruik gemaakt worden van een mechanisch ventilatiesysteem met energierugwinning dat milieuvriendelijker en gezonder is dan klassieke airconditioning. Indien nodig zal een koelinstallatie nog voor extra koeling kunnen zorgen. Aangezien het gebouw voortdurend verlucht wordt, wordt er continu verse lucht verspreid. Het atrium werd ten slotte voorzien van dub-

bele beglazing met verhoogde zonwering en een doek dat automatisch gesloten wordt bij intense zonnestraling of grote warmte.

Wat het lichtcomfort betreft

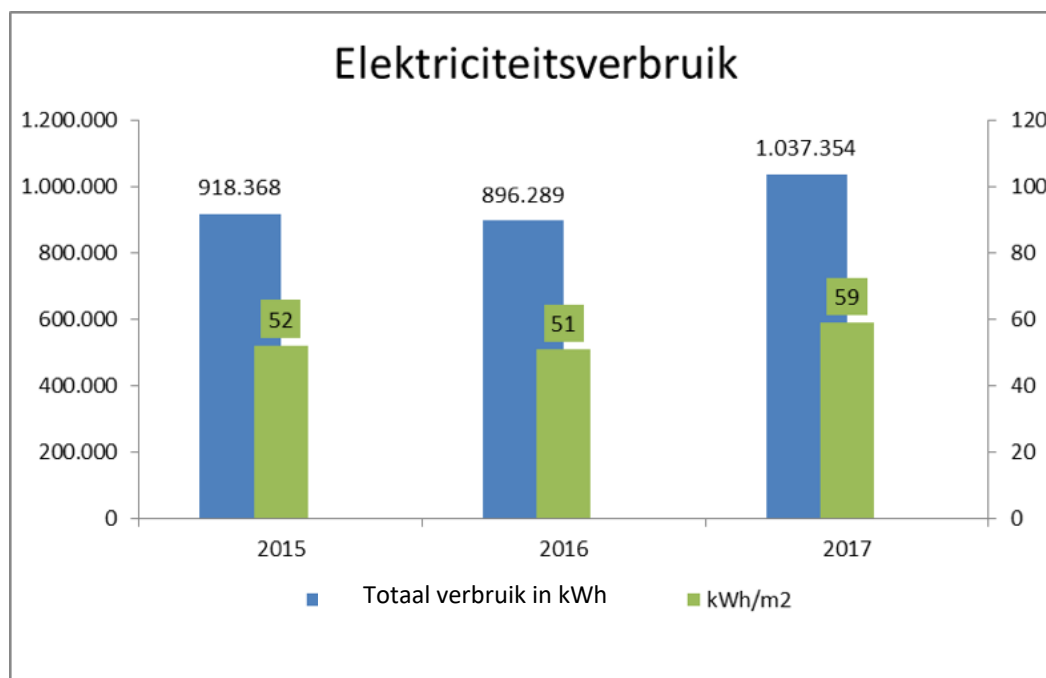
Alle werkposten genieten een natuurlijke lichtinval, hetzij via het atrium, hetzij via buitenramen.

Het atrium werd daarnaast specifiek ontworpen met het oog op de activering van een

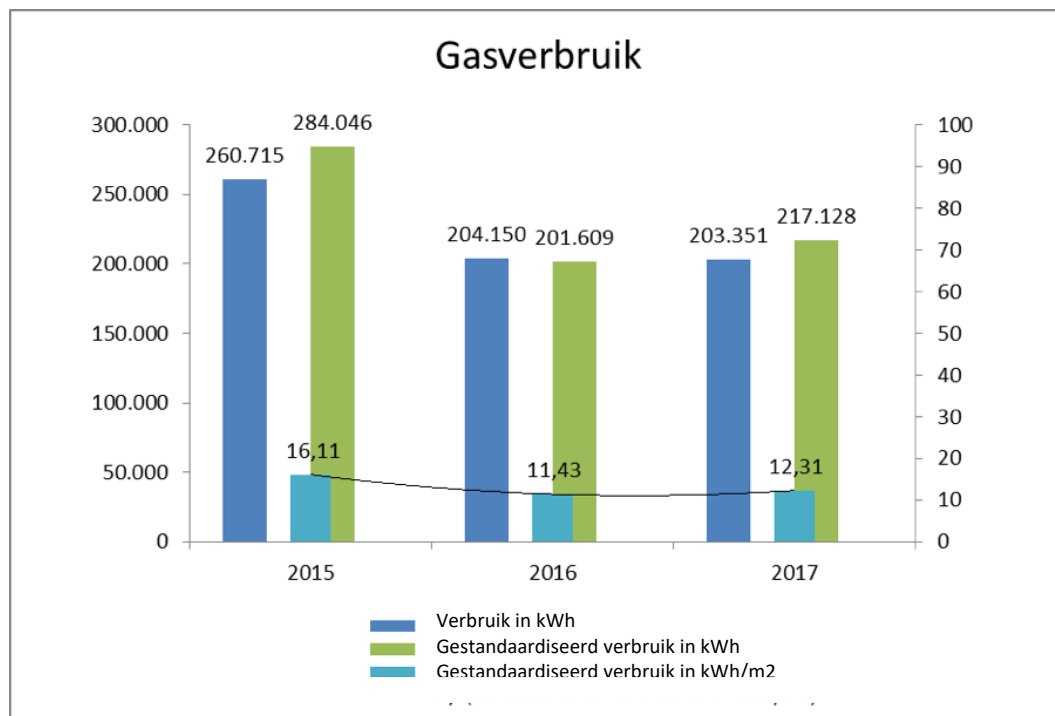
zonnescherm bij een zonnestraling vanaf 150 Watt/m².

Naast de store van het atrium kunnen er manueel ook microgeperforeerde stores geactiveerd worden ter hoogte van de kantoorramen.

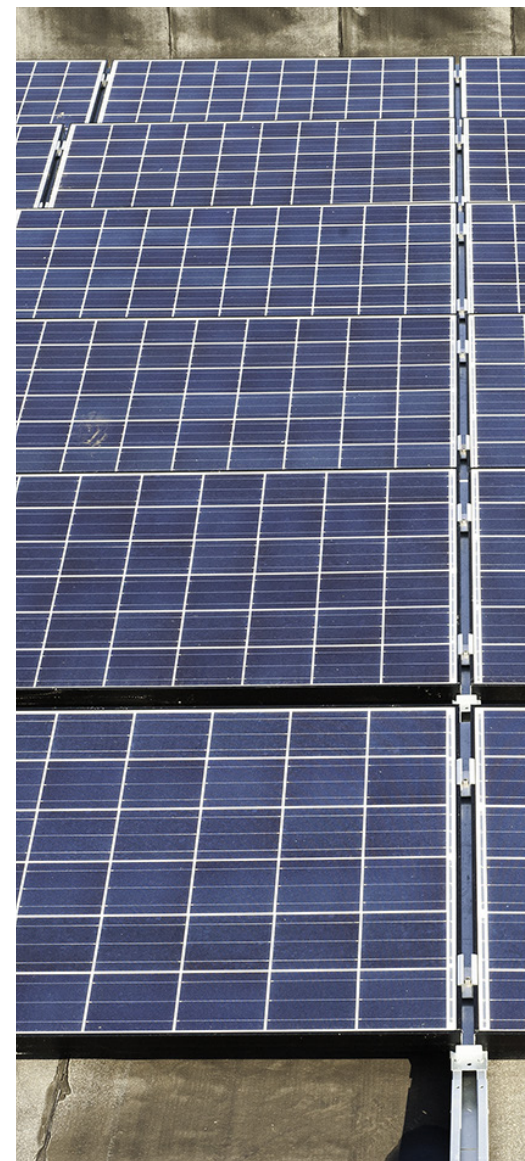
Kunstmatige lichtbronnen met automatische en manuele controle zorgen voorts in elk seizoen voor een handhaving van het respectievelijke lichtcomfort.

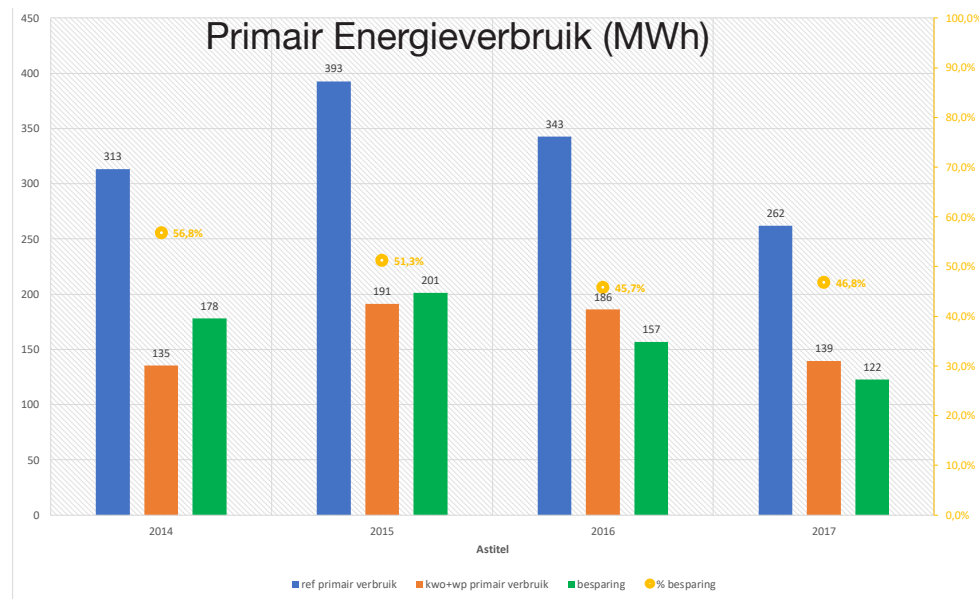

Ondanks de verbetering van het stroomverbruik in 2016 ten opzichte van 2015 was er in 2017 sprake van een toename van het verbruik omwille van meerdere factoren, zoals de uitbreiding van het personeelsbestand, de installatie van nieuwe luchtbevochtigers (+ 16%) alsook de uitvoering van sterk energieverstrijkende werkzaamheden in de zaal van BEL Expo op het gelijkvloers.

Ondanks een vermindering van het gasverbruik tussen 2015 en 2016 werd het jaar 2017 ook hier gekenmerkt door een stijging van het gasverbruik omwille van de talrijke technische pannes waar de warmtepomp mee te kampen kreeg (4 maanden lag de installatie stil). Deze situatie kon rechtgezet worden in de lente 2018, in de beginperiode van de overname van de technische installaties van het gebouw door de externe onderhoudsfirmas (na de 2 jaar garantie op het gebouw) en is te wijten aan typische kinderziekten waarmee nieuwbouwconstructies van deze omvang te kampen krijgen en bij het gebruik van innovatieve technieken. Vanaf april 2018 zouden we dan ook opnieuw een daling in het gasverbruik moeten zien.

De klassieke installatie die ook wel 'referentie-installatie' genoemd wordt, maakt gebruik van gas voor verwarming en van elektriciteit voor koeling. Met de innovatieve installatie zal dit teruggebracht kunnen worden tot een specifiek stroomverbruik zowel voor verwarming als voor koeling. Zo maakt het opteren voor de geothermische warmtepomp dat er 2/3 minder stroom en helemaal geen gas meer verbruikt wordt. Met andere woorden werd dankzij de geothermische installatie het primaire energieverbruik over 4 gebruiksjaren heen met 50,3% verminderd.

Op basis van deze informatie kan er een evaluatie verricht worden van het milieueffect van

deze geothermische installatie op het milieu. Deze analyse is gebaseerd op de hoeveelheid energie die door het geothermische systeem geleverd wordt in vergelijking met een conventionele installatie (bestaande uit verwarmingsketels op gas en koelmachines). Hieruit kunnen we bijgevolg opmaken dat we met het geothermische systeem een bepaald primair energie verbruik en een bepaalde uitstoot aan CO₂ kunnen vermijden.

b) Doelstelling in verband met het energieverbruik

DOELSTELLING 5: HET ENERGIE-

VERBRUIK VAN HET GEBOUW (ALLEEN KANTOOROPPERVLAKTEN) VERMINDEREN

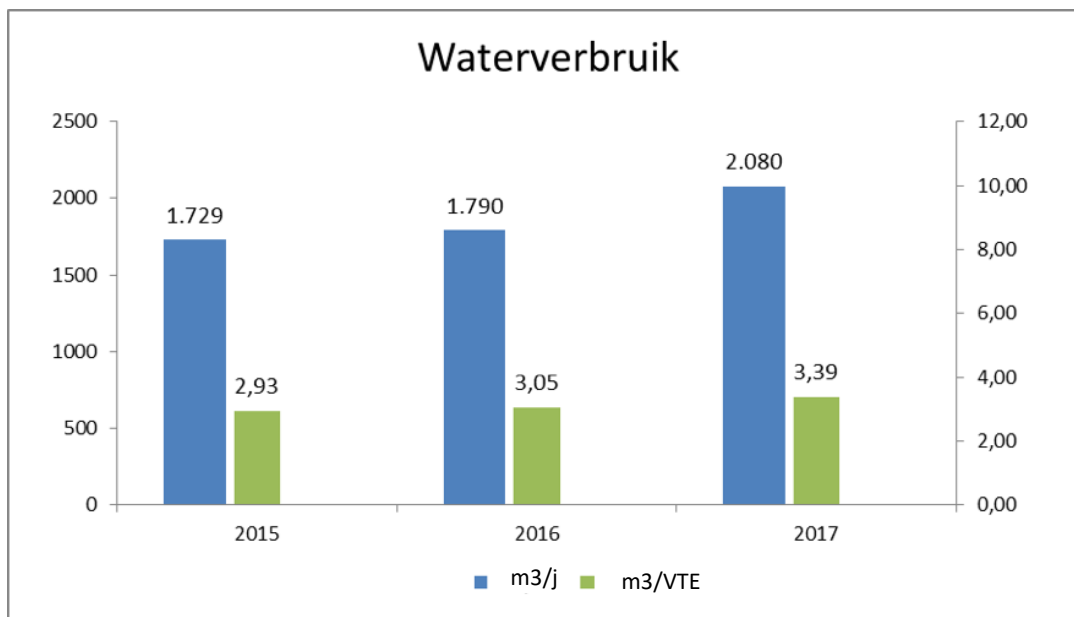
- Bijdragen tot de opstelling van een actieplan voor de implementatie van de koolstofvrije strategie 2050 en hierover intern communiceren.
- Een energieaudit van het T&T-gebouw verrichten .
- De voor ons gebouw relevante REG-hulpmiddelen bepalen en aanwenden.
- De nodige afstellingen verrichten om elk gebruik van verlichting te vermijden, dat niet als onontbeerlijk geldt (atrium, vergaderzalen, gang, avond, mogelijkheid tot een gecentraliseerde uitschakeling, lokaal voor de vrouwen die borstvoeding geven enz.).
- Voor een aparte boekhouding zorgen van het verbruik van het restaurant.
- Minstens één sensibiliseringsactie ondernemen die gericht is op een vermindering van het aantal elektronische documenten op de K-schijf en hierover intern communiceren.

WATERVERBRUIK EN WATERWINNING

a) Milieueffecten van het waterverbruik en de waterwinning

Waterverbruik

Om het leidingwaterverbruik aanzienlijk terug te dringen, werd het gebouw ontworpen om

Ondanks de talrijke waterbesparende inrichtingen blijkt het verbruik toegenomen omwille van verschillende technische tussenkomsten op het sprinklersysteem (het volledige systeem moest tot twee keer toe integraal afgelaten en opnieuw gevuld worden om een uitbreiding te kunnen toevoegen voor de nieuwe Expo-ruimte) en de installatie van luchtbevochtigers in de loop van 2017.

grijs water te behandelen en regenwater te recupereren. Zo wordt het grijs water dat afkomstig is van douches en wastafels, opgevangen en gezuiverd in een zuiveringsstation dat zich in de kelder bevindt. Het aldus gezuiverde water wordt dan vervolgens hergebruikt voor de spoelbakken van de toiletten. Als er onvoldoende gezuiverd water beschikbaar is, worden de spoeltoiletten gevoed met regenwater dat verzameld wordt in een regenwaterreservoir onder de voorkant van het

gebouw. Als ook dat regenwater niet volstaat, zal er in laatste instantie overgeschakeld worden op leidingwater.

Aanvullend hierop zijn de sanitaire voorzieningen van het gebouw volledig uitgerust met waterbesparingssystemen zoals drukknoppen (toiletten en kranen), spaarkoppen (kranen) en debietverminderaars (douchekoppen).

Waterwinning

DE GEOTHERMIE LAAT TOE OM DE TEMPERATUUR IN HET PASSIEF GEBOUW TE REGELEN

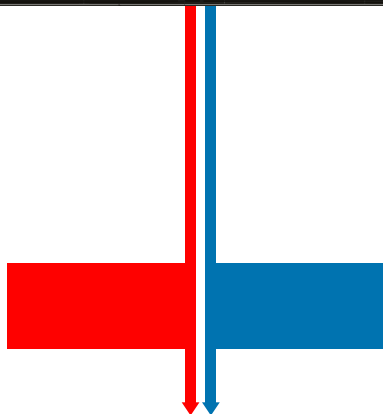
controle van de lichttoevoer en automatische sluiting van de stores indien nodig

actieve platen (loopbruggen en terrassen)

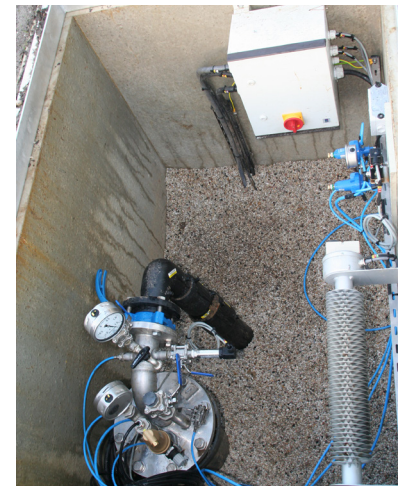
Actieve plaat

22

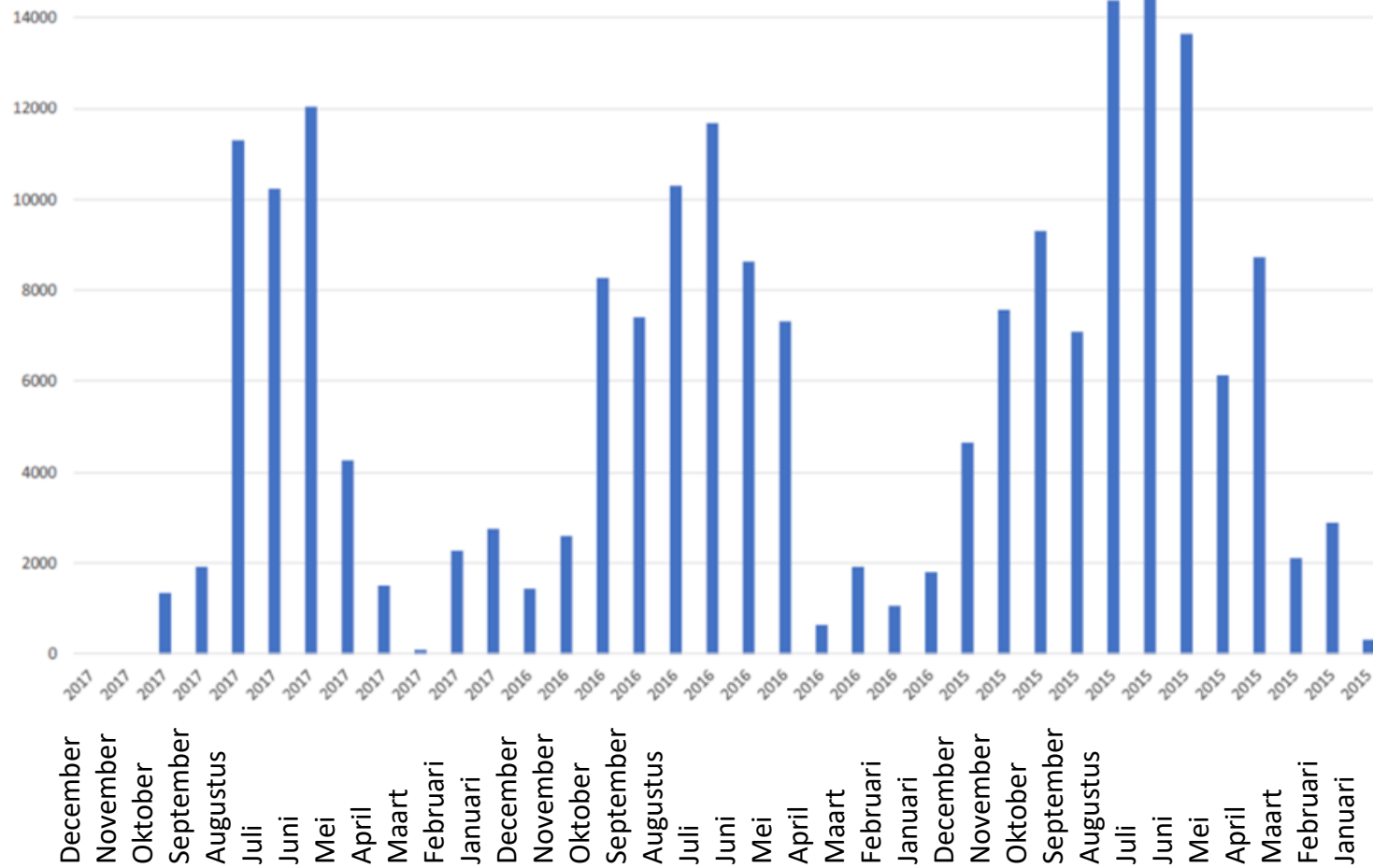
Het water, op meer dan 80 meter diep gepompt, geeft warmte af in de winter en verkoeling in de zomer. Dit water heeft een stabiele temperatuur van ongeveer 15 ° C

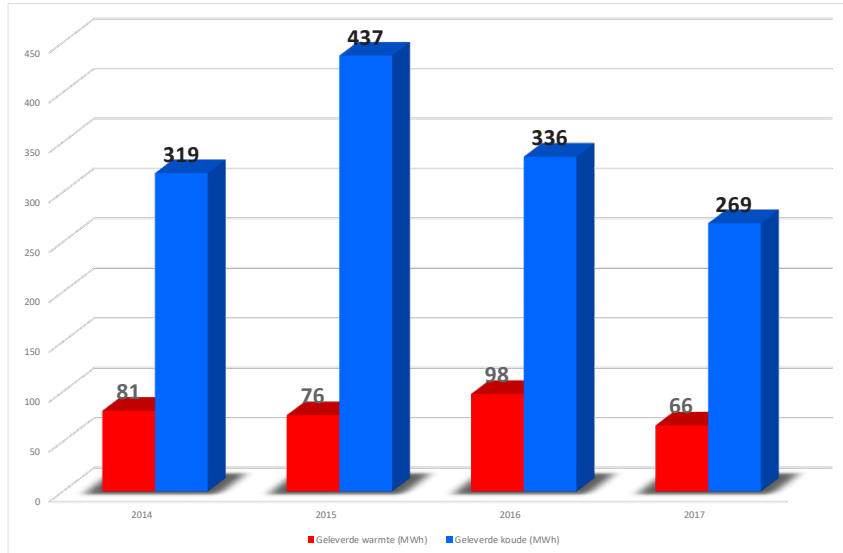
80 m diepte

Gewonnen water (m³) Geothermisch systeem

MAANDELIJKSE WARMTELEVERING DOOR DE GEOTHERMISCHE WARMTEPOMP

24

Er werd een warmtepomp in het gebouw geïnstalleerd. Dit op het geothermieprincipe gebaseerde systeem maakt gebruik van de temperatuur van het grondwater via 8 putten van 80 meter diep. Naargelang het seizoen zal de warmtepomp het gebouw daarbij koelen of verwarmen. Hoe? Via de vloerverwarming waarvan de buizen bedekt zijn met een dekvloer in gepolijst beton.

Om het gebouw van warmte of koeling te voorzien, halen pompen grondwater naar boven, op een alternatieve manier via de koudebronputten en via de warmtebronputten. Op jaarbasis werd in 2017 zo ca. 91 500

m³ opgepompt, in 2016 ca. 63.000 m³ en in 2015 ca. 47 600 m³, wat lager is dan de maximumdebieten die volgens de milieuvergunning opgepompt mogen worden (720 m³/dag).

Bekeken over een heel jaar stellen we vast dat er een aanzienlijk onevenwicht bestaat tussen warmte en koude bij het pompen. Dat verschil is grotendeels te wijten aan de ongewenste warmtebijdragen in de lente en in de zomer via de beglazing van het atrium of nog via de oostelijke ('s ochtends) of westelijke gevel (op het einde van de dag).

Om zulke ongewenste bijdragen op een meer drastische manier te voorkomen, werden er

intussen wel verschillende maatregelen getroffen. Concreet hebben we het dan o.a. over het systematisch sluiten van de binnen- (atrium) en buitenstores (oostelijke en westelijke gevel) tijdens de uren dat de zon anders voor aanzienlijke warmtebijdragen zou zorgen, alsook het gebruik van 'freecooling' tijdens de koude uren via de ventilatieroosters boven- en onderaan in het atrium.

Deze situatie zal goed opgevolgd worden en mochten de genomen maatregelen daarbij onvoldoende blijken, zullen er nieuwe maatregelen getroffen moeten worden (vermindering van de koudebijdragen door de installatie van een 'chiller' of verhoging van de warmtebijdrage in de winter).

b) Doelstelling in verband met het waterverbruik en de waterwinning

DOELSTELLING 6: DE NATUURLIJKE WATERRIJKDOMMEN BESCHERMEN

- Een gedetailleerde inventaris opmaken van de waterverbruiksposten in het gebouw en deze van nabij opvolgen.
- De nabije opvolging van het geothermische systeem voortzetten, de reparaties van de waterafnameputten uitvoeren en het pompevenwicht tussen warmte- en koudebron herstellen.

GEBUIK VAN GRONDSTOFFEN EN DUURZAAMHEID VAN AANKOPEN

a) Milieueffect van het gebruik van grondstoffen en duurzaamheid van aankopen

Gebruik van grondstoffen

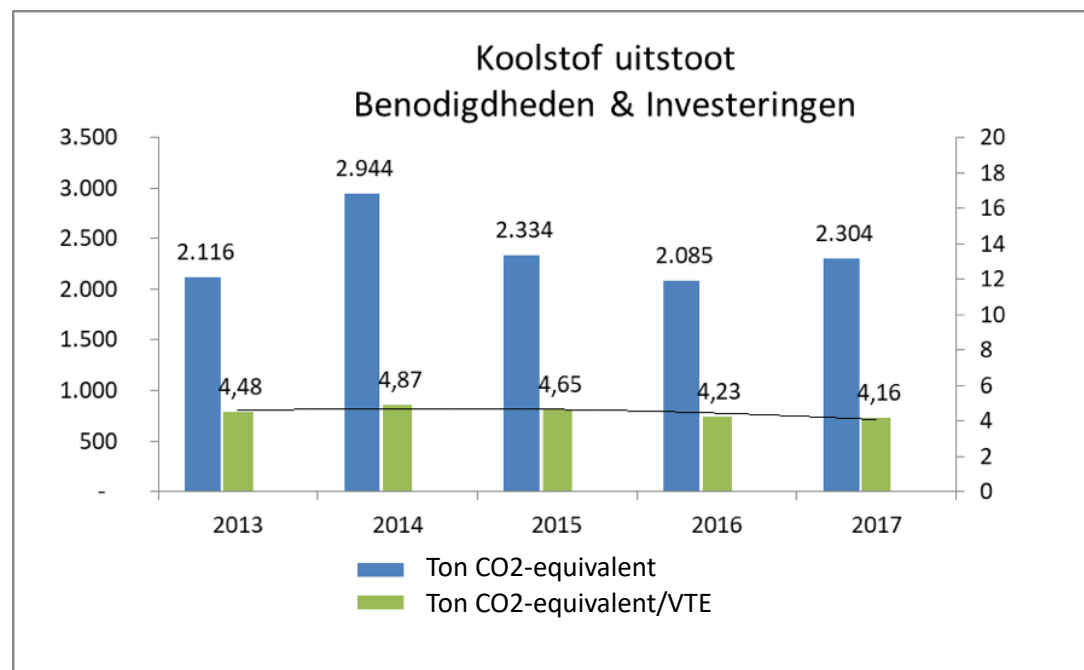
Dankzij de opmaak van een Koolstofbalans® (scope 1, 2 en 3) sinds 2013 beschikt Leefmilieu Brussel over een gedetailleerder beeld van de milieueffecten van zijn aankopen van leveringen en onroerende goederen op het milieu. Aangezien de Koolstofbalans® per definitie volledig is, neemt deze o.a. de volgende zaken

in aanmerking: aankopen van gering en sterk materiële diensten, informatica en kleine benodigdheden, gebouwen, voertuigen, meubilair, bouwplaats- en wetenschappelijk materiaal.

Tussen 2013 en 2017 bleken de emissies die verband hielden met de aankoop van leveringen en investeringen stabiel, ondanks een lichte daling tussen 2014 en 2017 met betrekking tot de verdeling per VTE.

Een diepgaandere analyse van de bronbestanden bracht vervolgens het volgende aan het licht:

- Een stijging van de uitgaven aan gering ma-

teriële diensten in 2016 en 2017

- Meer consequente aankopen in 2015 voor sterk materiële diensten, informatica en kantooruitrusting, alsook voor kleine benodigdheden
- Een vermindering van het voertuigtonnage met 1/3
- Een vermenigvuldiging met 2 van het aantal fietsen in het voertuigenpark
- Een toename van de investeringen in parken en gebouwen in 2016 en 2017
- Meer aankopen van wetenschappelijk materiaal in 2016
- Grotere investeringen in software in 2017
- Een halvering van de investeringen in materiaal tussen 2015 en 2017

Aankoop van duurzame leveringen

Sinds zijn oprichting streeft Leefmilieu Brussel naar een verduurzaming van de interne aankopen. Er werden ter zake dan ook al diverse acties ondernomen:

- De oprichting in 2012 van een Aankoopcentrale voor duurzame kantoorbenodigdheden die openstaat voor alle gemeentelijke en gewestelijke besturen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. De opdracht in kwestie is daarbij gebaseerd op een inventaris van 150 ecologische kantoorartikelen.
- De oprichting van een werkgroep 'Duurzame

overheidsopdrachten'

- De opname van milieu- en sociale clausules in de bestekken van overheidsopdrachten.

Voorbeelden:

- >renovatie van kantoormeubilair, huishoudtoestellen, meubilair
- >gerecycleerd en gelabeld papier
- >schoonmaak- en onderhoudsproducten met ecolabel
- >koffie en suiker afkomstig uit eerlijke handel
- >duurzame traiteur en duurzaam restaurant
- >ethische en biologische werkkledij

Tot nu toe gebruikte Leefmilieu Brussel het

percentage duurzame overheidsopdrachten als opvolgingsindicator. Intussen werd echter beslist om dit te vervangen door een relevantere indicator die rekening houdt met het bestelde aantal duurzame artikelen in vergelijking met het totale aantal artikelen. Met deze indicator blijkt het aantal duurzame bestellingen zich te beperken tot 7%, terwijl de resultaten veel spectaculairder leken toen er nog naar het percentage duurzame overheidsopdrachten gekeken werd (wat toen een beeld van 53% duurzame aankopen opleverde).

Duurzame ontwikkelingscriteria opnemen in een overheidsopdracht blijkt verder ook niet

bruik van grondstoffen en duurzaamheid van aankopen

DOELSTELLING 7: ONS VERBRUIK VAN GRONDSTOFFEN BEPERKEN

- Een actieplan bepalen en de koolstofvrije strategie 2050 implementeren
- Bijdragen tot de organisatie van een sensibiliseringsactie die gericht is op het delen van kantoorbenodigdheden onder collega's en interne communicatie hierover.
- De opportuniteit evalueren van niet langer gebruikt elektronisch materiaal naar de 'resources' van het BHG te brengen
- Naar een circuit zoeken dat het onthaalmeubilair kan overnemen

DOELSTELLING 8: DE DOOR LEEFMILIEU BRUSSEL VERRICHTE AANKOPEN DUURZAMER MAKEN

- De Directieraad een nota voorleggen waarin een actieplan rond duurzame OO en circulaire OO wordt voorgesteld voor Leefmilieu Brussel, de opvolging ervan verzekeren in de loop van 2018 en hierover intern communiceren
- Bijdragen aan de bepaling van een methodologie die de opstellers van bestekken helpt om duurzaamheidscriteria op te nemen in diezelfde bestekken en de uitvoering ervan te evalueren

- 2-3 proefopdrachten bepalen en een verbetering ervan voorstellen in termen van criteria inzake duurzaamheid, circulaire economie en functionaliteit
- Het label Good Food HORECA behalen voor ons bedrijfsrestaurant en hierover zowel intern als extern communiceren
- De aankoop van nieuwe hulpmiddelen ondersteunen die op batterijen werken

ANDERE, NIET-SIGNIFICANTE GEVOLGEN DIE VERBAND HOUDEN MET ONZE ACTIVITEITEN

AFVALPRODUCTIE

a) Milieueffecten van de afvalproductie

Al vele jaren buigt Leefmilieu Brussel zich intern over het thema afval. Op al onze sites werden er ter zake dan ook al verschillende acties ondernomen.

Preventie

- De recuperatie van langs één kant bedrukt papier met het oog op hergebruik
- De invoering van een intern systeem voor het composteren van organisch afval
- De aankoop van multifunctionele toestellen die een rationeler papiergebruik mogelijk maken
- Het niet langer uitgeven van papieren versies van de personeelmagazines 'In 't kort ' en

'Op elk terrein of op elk gebied'

- De vervanging van de koffiezetapparaten met het oog op minder verspilling en node-loze verpakkingen
- De dematerialisering van de diverse werkprocessen door de invoering van een ECM ('Enterprise Content Management')
- Het gebruik van kopjes aan de koffiezetapparaten en van glazen aan de waterfonteinen

Naleving van de wetgeving

- Het bijhouden van een register van gevaarlijke afvalstoffen
- De opvolging van bepaalde indicatoren met betrekking tot de productie van gevaarlijk en ongevaarlijk afval
- De invoering van een procedure voor het beheer van gevaarlijke afvalstoffen
- De wegvoering van afval naar gecontroleerde en erkende circuits

Communicatie & sensibilisering

- De opname van strikte richtlijnen voor afvalbeheer voor schoonmaakbedrijven
- De mededeling van voor het personeel bestemde sorteerinstructies
- De organisatie van de Europese Week van de Afvalvermindering elk jaar in november
De mededeling van voor het personeel bestemde sorteerinstructies

Sortering

Hieronder vindt u de lijst van de verschillende soorten afval die bij Leefmilieu Brussel gesorteerd worden:

- Papier en karton
- PMD
- Glas

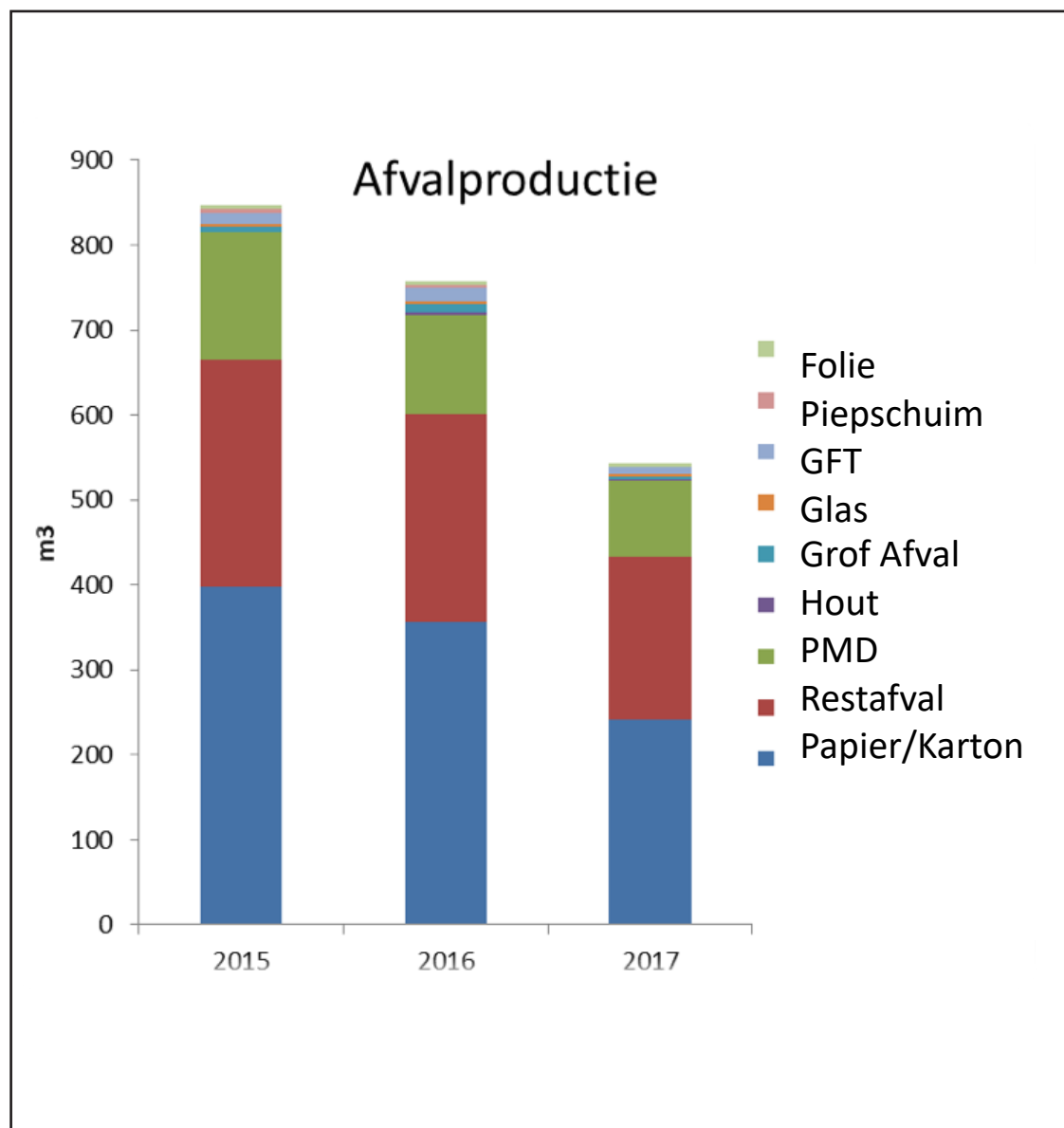
- Organisch afval
- Kurken stoppen
- Schrijfwaren
- Allerhande batterijen
- Inktpatronen & toners
- Afgedankte elektrische en elektronische apparatuur
- Hout

- Metaalafval
- Piepschuim

Meten is Weten !

Sinds 2014 worden de verwerking en de in-

	2015	2016	2017
Papier/karton	398	357	242
Gemengd afval	267	244	191
PMD	150	116	90
Hout	0	4	2
Grofvuil	7	10	3
Glas	3,12	3,24	2,52
Organisch afval	11,76	15,36	7,32
Piepschuim	5	3	1
Stretchfolie	6	5	4
Totaal m³	848	758	543
Totaal m³/VTE	1,44	1,29	0,88

zameling van afvalstoffen gefactureerd in functie van het volume en niet langer forfaitair. Deze evolutie heeft het voordeel dat we niet alleen kunnen beschikken over nauwkeurige indicatoren, maar ook dat we onze afvalproductie van maand tot maand van nabij kunnen opvolgen.

Gelet op de hierboven opgenomen gegevens mag Leefmilieu Brussel zich verheugen over de afname van het volume van zijn afvalstoffen met 39% per voltijdse equivalent tussen 2015 en 2017.

Meerdere factoren kunnen deze resultaten verklaren:

- **Papier-karton:** na de verhuizing werden er nog heel wat archieven geëlimineerd, waarna er voor deze productie in 2016 en 2017 een sterke daling werd opgetekend.
- **PMD:** betere vulling van de PMD-zakken door de schoonmaakploeg die de instructie kreeg om de vuilnisbakken een keer per week leeg te maken (in plaats van 5 keer) voor dit type afval. Wat er vanwege de dienstverlener in rekening wordt gebracht voor dit type afval is een conversie tussen het aantal zakken en een bepaald volume aan afvalstoffen.

- **Keuken- en restaurantafval:** de hoeveelheid organisch afval, restafval, PMD en papier-karton verminderde sterk door de sluiting van het restaurant tussen eind juni en medio oktober 2017 (drieënhalve maand), wat een groot effect gehad blijkt te hebben op de resultaten.
- **Betere verdichting:** Sinds 2016 waakt een-medewerker van Leefmilieu Brussel die zich specifiek focust op het afvalbeheer en die belast werd met de leiding over het schoonmaakteam, in het bijzonder over de optimalisering van het gebruik van de afvalcontainers. Dankzij verschillende technieken om karton te vouwen, de lucht uit restafvalzakken te halen, containers op een systematische manier te vullen en door regelmatig de sorteerinstructies aan de medewerkers te herhalen, kon het volume aan afvalstoffen dat door de ophaalfirma afgevoerd wordt, aanzienlijk verminderd worden.
- **Frigoliet:** Dit type afval werd maar weinig geproduceerd in 2016 en nog minder in 2017. Het gaat om een type afval dat heel sporadisch geproduceerd wordt in functie van het type verpakking van aangekochte producten.
- **Grofvuil:** Het volume aan grofvuil beperkte zich in 2017 tot 3 m³, wat getuigt van een

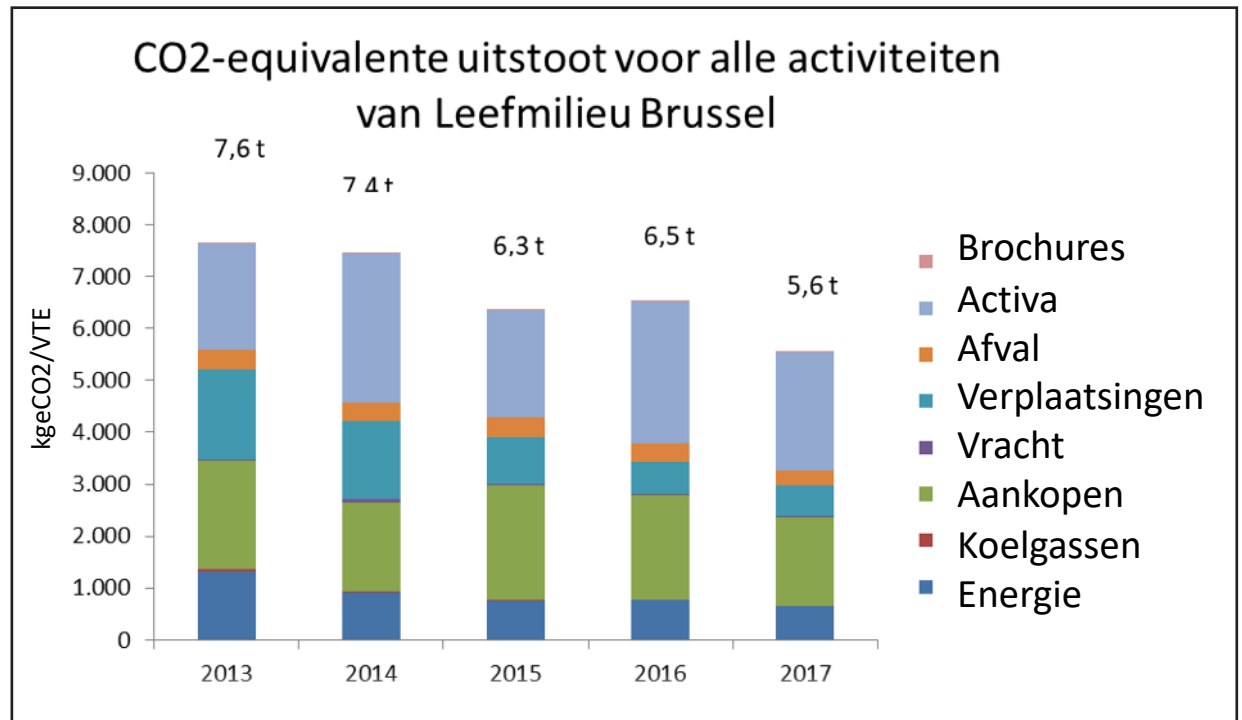
beter beheer van de sorteerinstructies langs de kant van de organisatoren van interne en externe evenementen, die als voornaamste producenten van dit type afval golden.

We kunnen dan ook besluiten dat het volume afvalstoffen dat door de ophaalfirma verwerkt wordt, in de loop van de laatste drie jaar afnam. Toch wijzen deze indrukwekkende resultaten niet noodzakelijk op een daadwerkelijke vermindering van de geproduceerde hoeveelheid afvalstoffen omwille van de aangehaalde

buitengewone omstandigheden en de nieuwe manieren om het afval te verpakken. De gegevens voor de verschillende jaren zijn dus niet helemaal vergelijkbaar. Voor een realistisch beeld zal het bijgevolg uitkijken zijn naar de tendensen die we de komende jaren zullen kunnen ontwaren.

b) Doelstellingen op het vlak van afvalbeheer

Hoewel de afvalproductie bij de milieuanalyse

niet als significant aspect naar voren kwam, gaat het niettemin om een aspect dat intern altijd al het voorwerp heeft uitgemaakt van bijzondere maatregelen.

Het spreekt daarbij voor zich dat Leefmilieu Brussel vast van plan is om zijn inspanningen ter zake voort te zetten door:

- zijn personeel te blijven informeren over en te sensibiliseren rond afvalpreventie en -sortering, met name via de Europese Week van de Afvalvermindering;
- de afvalbeheerprocedures en de communicatie eromheen te verbeteren;
- de traiteurs te vragen om het afval dat afkomstig is van voedselverspilling bij cateringbestellingen terug te nemen (sinds begin 2018 een feit).

KOOLSTOFBALANS®

Sinds 2013 maakt Leefmilieu Brussel de Koolstofbalans® (scope 1, 2 en 3) van zijn activiteiten op. Bij deze oefening worden erg uiteenlopende gegevens in aanmerking genomen, zoals de verplaatsingen, de aankopen, het verwarmingsverbruik enz. (zie grafiek hieronder). Dankzij dit hulpmiddel kunnen we ons een algemeen beeld vormen van alles wat we in de lucht uitstoten, zij het in de vorm van koolstof of andere broeikasgassen.

De aldus becijferde resultaten gelden daarbij

als voorlopig, aangezien ze nog gecontroleerd moeten worden door een door ADEME erkende consultant (wat zal gebeuren wanneer de energieopdracht in de loop van mei 2018 toegekend zal worden). Voor bepaalde informatie met betrekking tot het jaar 2017 zijn we bovendien wel uitgegaan van de verbruiksreferenties voor 2016, aangezien de gegevens in kwestie pas in het tweede halfjaar van 2018 beschikbaar zullen zijn. Dat is bijvoorbeeld het geval voor het gas- en elektriciteitsverbruik van de externe sites. Ondanks die enkele punten van onzekerheid en rekening houdend met gemiddelden die eerder aan de hoge kant zijn, kunnen we toch stellen dat onze milieuprestaties qua koolstofemissies sterk verbeterd zijn sinds 2013!

En nu we een duidelijk beeld hebben van de

meest significante aspecten van onze activiteit dankzij met name de Koolstofbalans® zullen we een koolstofvrije strategie 2050 bepalen teneinde onze prestaties nog verder te verbeteren tegen 2050.

Visie 2050

Parallel met het bepalen van een koolstofvrije strategie 2050 voor onze interne activiteiten richtte Leefmilieu Brussel meerdere interne werkgroepen op om een visie voor het Brussels leefmilieu tegen 2050 uit te werken. De laatste maanden lanceerde Leefmilieu Brussel bovendien een grote denkoefening over het standpunt van het bestuur ten aanzien van de uitdagingen die de toekomst ons zal brengen. Zo werd er een SWOT-analyse (analyse van de sterke punten, de zwakke punten, de opportuniteiten en de bedreigingen) verricht door de

actoren van het management: de Directieraad uitgebreid met de onderafdelingshoofden en het Middle management.

De keuze voor '2050' als referentiehORIZON stemt daarbij overeen met de Europese verbintenis om de koolstofuitstoot tegen 2050 met 80 à 95% te verminderen.

De denkoefening die we hebben opgestart, gaat over vijf thema's en zal dus worden georganiseerd via vijf werkgroepen:

1. Luchtkwaliteit en mobiliteit
2. Energiebeleid: productie en verbruik
3. Plaats en functies van de groene en blauwe infrastructuur met betrekking tot de demografische uitdaging
4. Productieve stad: korte voedselketens
5. Bestuur en participatie.

Werk maken van een denkoefening op lange termijn geldt tegen deze achtergrond als zinvol, aangezien het gevoerde overheidsbeleid meestal gevolgen heeft op lange termijn. Het is dan ook van essentieel belang om de technische, economische en maatschappelijke ontwikkelingen die de toekomst ons zal brengen, mee te nemen in onze strategische bespiegelingen. Een gemeenschappelijke langetermijnvisie ontwikkelen moet ons ook in staat stellen om afstand te nemen en na te denken over de huidige evoluties, de standpunten met elkaar te vergelijken en de slaagkansen van onze projecten te vergroten door na te gaan welke evoluties en nieuwe ontwikkelingen het

meest kunnen bijdragen aan het behoud van het leefmilieu en de verbetering van de levenskwaliteit in Brussel.

BIODIVERSITEIT

Gelet op het ontbreken van beschikbare groene ruimten op de administratieve zetel werd dit aspect niet hernomen in de milieuanalyse wegens niet toepasbaar op onze situatie.

MILIEUEFFECTEN EN DOELSTELLINGEN MET BETREKKING TOT DE OPDRACHTEN VAN LEEFMILIEU BRUSSEL

a) Milieueffecten in verband met de doelstellingen van Leefmilieu Brussel

Vandaag optimaliseert Leefmilieu Brussel zijn milieubeheer door het milieumanagement-systeem over te nemen conform de Europese EMAS-verordening. Deze aanpak heeft betrekking op de activiteiten met direct effect die op de administratieve zetel op de Thurn & Taxis-site uitgevoerd worden, alsook op de activiteiten met indirect effect, waaronder de opdracht om het vierjaarlijks rapport over de Staat van het Leefmilieu van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest op te stellen. Om het milieu doeltreffend te beheren, moe-

ten we eerst de huidige situatie goed kennen en begrijpen: Welke zijn de wijzigingen die een milieueffect hebben op ons milieu? Welke druk wordt er uitgeoefend op de lucht, het water, de bodem en de biodiversiteit door onze manieren van produceren, consumeren en ons te verplaatsen? Welke zijn de voornaamste risico's die op onze gezondheid wegen?

Het is deze analyse waarmee de specialisten van Leefmilieu Brussel dagelijks in de weer zijn. En op gezette tijden maken hun waarnemingen ter zake het voorwerp uit van een Rapport over de Staat van het Leefmilieu.

De opstelling van dit rapport geldt dan ook als een van de hulpmiddelen die de beleidsma-

kers kunnen helpen bij de uitwerking van te implementeren beleidslijnen. Daarnaast moet deze informatie het tevens mogelijk maken om de verschillende sociaaleconomische actoren en de burgers te sensibiliseren rond de milieuproblemen en zo de overgang te ondersteunen naar productie- en consumptiepatronen die minder schadelijk zijn voor het leefmilieu, op lokaal of wereldniveau.

Meer informatie over de resultaten van de Rapporten over de Staat van het Leefmilieu vindt u hier.

b) Doelstellingen in verband met de opdrachten van Leefmilieu Brussel

DOELSTELLING 9: HET VIERJAARLIJKS RAPPORT OVER DE STAAT VAN HET LEEFMILIEU OPSTELLEN

Naar de toekomst toe is Leefmilieu Brussel van plan om de doelstellingen uit te breiden in lijn met onze opdrachten. Wat dit punt betreft, worden er meerdere pistes bekeken:

- 1) De communicatie over en de zichtbaarheid van EMAS op gewestelijk niveau verbeteren
- 2) De coördinatie labeledienst EED vs. cel ecopraktijken rond de promotie van EMS in het BHG verbeteren

Het netwerken op ecobeheervlak bij aanpalende instellingen, regionale of federale entiteiten ontwikkelen

- Een voortrekkersrol spelen bij het uitproberen van een EMS met het oog op een koolstofvrije strategie 2050 binnen de perken van een begroting die onder controle is
- Uitwisseling van goede praktijken op het vlak van ecomanagement
- Samenwerkingen met het oog op de gezamenlijke organisatie van sensibiliseringsevenementen

Onze sensibiliseringsmethoden in vraag stellen om een ander publiek te bereiken in samenwerking met de Afdeling Informatie,

Algemene Coördinatie, Circulaire Economie en Duurzame Stad

- 3) EMAS op de externe sites implementeren
- 4) Een visie voor het Brussels leefmilieu tegen 2050 ontwikkelen

ONS MILIEUPROGRAMMA

Significant milieuaspect	Direct of indirect milieuaspect	Doelstelling	Opvolgingsindicator	Doel 2020 (referentiejaar 2017)
Mobiliteit	Direct	Een actieve mobiliteit bevorderen voor werkgerelateerde verplaatsingen	% individueel wagengebruik	-3%
	Direct	Een actieve mobiliteit bevorderen voor woon-werkverplaatsingen	% individueel wagengebruik	-3%
	Indirect	De milieueffecten beperken van de verplaatsingen van onze leveranciers en onderaannemers	kg CO2/VTE	3%
	Indirect	Onze bezoekers aansporen tot actieve mobiliteit	% individueel wagengebruik	-3%
Energie	Indirect	Het energieverbruik van het gebouw verminderen (alleen kantooroppervlakken)	kWh/m ²	-3%
Water	Direct	De natuurlijke waterrijkdommen vrijwaren (alleen kantooroppervlakken)	m ³ /VTE	-3%
Aankopen	Direct	De door Leefmilieu Brussel verrichte aankopen duurzamer maken	% aankopen van duurzame artikelen	+ 5%
	Direct	Ons verbruik van grondstoffen beperken	€ /VTE	-5%
Opdracht	Direct	Het vierjaarlijks Rapport over de Staat van het Leefmilieu opstellen	publicatie van het rapport 2015-2018	Vóór 31 december 2019

VERKLARING VAN DE EMAS-VERIFICATOR

Datum van de volgende milieuverklaring (bijwerking) : 26/04/2019

VERKLARING VAN DE MILIEUVERIFICATEUR OVER DE VERIFICATIE- EN VALIDERINGSWERKZAAMHEDEN

Vinçotte N.V., EMAS-milieuverificateur met registratienummer BE-V-0016 geaccrediteerd met als reikwijdte 1, 10, 11, 13, 16, 18, 19, 20 (excl. 20.51), 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30.2, 30.9, 31, 32, 33, 35, 36, 37, 38, 39, 41, 42, 43, 45, 46, 47, 49, 50, 52, 53, 55, 56, 58, 59, 60, 62, 63, 70, 71, 72, 73, 74, 79, 80, 81, 82, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 93, 94, 95, 96, 99 (NACE-code) verklaart dat hij heeft geverifieerd of de vestiging(en), zoals vermeld in de milieuverklaring 2018 van de organisatie Leefmilieu Brussel, voldoet aan alle eisen van verordening (EG) nr. 1221/2009 van het Europees Parlement en de Raad van 25 november 2009 inzake de vrijwillige deelname van organisaties aan een communautair milieubeheer- en milieuauditsysteem (EMAS), zoals gewijzigd door verordening (EU) nr. 2017/1505.

Met de ondertekening van deze verklaring, verklaar ik dat:

- de verificatie en validering volledig overeenkomstig de voorschriften van de verordening (EG) nr. 1221/2009 zoals gewijzigd door verordening (EU) nr. 2017/1505, zijn uitgevoerd,
- uit het resultaat van de verificatie en validering blijkt dat er geen aanwijzingen zijn dat niet aan de toepasselijke wettelijke milieuvoorschriften is voldaan,
- de gegevens en de informatie van de milieuverklaring 2018 van Leefmilieu Brussel geven een betrouwbaar, geloofwaardig en juist beeld van alle activiteiten van de organisatie binnen de in de milieuverklaring vermelde reikwijdte.

Dit document is niet gelijk aan een EMAS-registratie. EMAS-registratie kan alleen worden gedaan door een bevoegde instantie in de zin van verordening (EG) nr. 1221/2009, zoals gewijzigd door verordening (EU) nr. 2017/1505. Dit document wordt niet gebruikt als een zelfstandig stuk openbare communicatie.

Gedaan te Brussel op

Eric Louys
Voorzitter van de certificatiecommissie

Opmerking

In de zin van het Belgische Samenwerkingsakkoord van 12/05/2017 (Belgisch Staatsblad van 10/09/2018), een aanvraag tot registratie door een bevoegde instantie voor haar eigen organisatie of voor één of meer van haar eigen vestigingen, wordt door de bevoegde instantie, bij een andere bevoegde instantie naar haar keuze uit deze die in het akkoord worden aangewezen, ingediend.

EMAS

**GEVERIFIEERD
MILIEUZORGSYSTEEM
BE-VL-000022**

Rédactie: Channa Gourdin
Leescomité: Jean-François Doat et Els Debacker
Coördinatie: Channa Gourdin et Jean-François Doat
Lay-out: Jean-Christophe Piette
Foto's: Leefmilieu Brussel – Smet Group
Verantwoordelijke uitgevers: Fr. Fontaine en B. Dewulf, Thurn & Taxis, 86 C/3000 te 1000 Brussel
Wettelijk depot: D/5762/2018/20
Leefmilieu Brussel, 2018

02 775 75 75
WWW.LEEFMILIEU.BRUSSELS

